

BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QITUVCHILARINING EMOTSIONAL INTELLEKTINI RIVOJLANTIRISH VA BAHOLASHDA SINIF O‘QITUVCHISINING O‘RNI

Aminova Nasiba Davlatboy qizi

Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti tayanch doktoranti

Email: aminovanasiba396@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23075949>

Annotatsiya: Tezisda pedagogik amaliyot davomida maktabdagi sinf o‘qituvchisining bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi emotsional intellektini rivojlantirish va baholashdagi o‘rni yoritilgan. Sinf o‘qituvchisining kuzatuvchi, suhbatdosh va kasbiy namuna sifatidagi vazifalari hamda ularni tashkil etish tartibi tavsiflangan.

Kalit so‘zlar: emotsional intellekt, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi, sinf o‘qituvchisi, pedagogik amaliyot, kuzatuv varaqasi, darsdan keyingi suhbat, kasbiy namuna.

Kirish

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi auditoriyada o‘rgangan usulini pedagogik amaliyot davomida haqiqiy sinfda qo‘llaydi. Bu jarayonda uning yonida sinf o‘qituvchisi bo‘ladi. A.Klark, V.Triggs va V.Nilsen o‘qituvchi tayyorlash bo‘yicha adabiyotlar sharhida talabalar sinf o‘qituvchisini o‘z tayyorgarligiga eng muhim hissa qo‘shuvchilardan biri deb bilishini qayd etgan. Mualliflar sinf o‘qituvchisi ishtirokini o‘n bitta yo‘nalishga ajratgan, ular orasida qaytar aloqa berish, amaliyot namunasini ko‘rsatish va refleksiyani qo‘llab-quvvatlash bor [1]. J.Leyv va E.Venger fikricha, yangi kelgan kishi kasbni tajribali a‘zolar yonida ishlab, jamoa ishiga asta-sekin to‘liq qo‘shilish orqali egallaydi [2].

Sinf o‘qituvchisining pedagogik amaliyotdagi o‘rni o‘rganilgan bo‘lsa-da, uning bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi emotsional intellektini rivojlantirish va baholashdagi vazifalari yanada aniqlashtirishni taqozo qiladi. Tezisning maqsadi biz taklif etgan modelda sinf o‘qituvchisiga yuklatilgan vazifalarni va ularni tashkil etish tartibini yoritishdan iborat.

Asosiy qism

Modelda sinf o‘qituvchisining birinchi vazifasi baholash bilan bog‘liq bo‘lib, u talabani kuzatadi. Amaliyotning birinchi, oltinchi va o‘n ikkinchi haftalari yakunida u 15 bandli kuzatuv varaqasini to‘ldiradi. Varaqa to‘rt yo‘nalishdagi xatti-harakatni qamraydi: talabaning o‘z holatini boshqarishi, o‘quvchi holatini tushunib unga javob qaytarishi, kasbiy o‘zini tutishi va o‘z darsini tahlil qila olishi. Har bir xatti-harakat qanchalik tez-tez uchragani to‘rt darajada belgilanadi. Kuzatuv davrida bunday holat bo‘lmagan bo‘lsa, buni ko‘rsatuvchi alohida belgi qo‘yiladi. Bilim mezonini darsda kuzatib bo‘lmaydi, u so‘rovnomadagi test orqali o‘lchanadi.

Tashqi kuzatuvning zarurati o‘zini baholash usulining tabiatidan kelib chiqadi. R.Gilar-Korbi va hamkasblari bunday vositalar natijasi respondentning samimiyligiga va o‘z xulqini qanday idrok etishiga bog‘liqligini ta‘kidlagan [3]. Talaba so‘rovnomada o‘zini qanday ko‘rishini bildiradi, sinf o‘qituvchisi esa uning darsdagi haqiqiy harakatini qayd etadi. Ikki manba natijasini solishtirish talaba o‘zini qanchalik

Multidisciplinary research and Innovation (SICMRI 2026)

to'g'ri baholayotganini aniqlashga yordam beradi. Shu sababli kuzatuv bali so'rovnoma ballariga qo'shilmaydi va alohida tahlil qilinadi.

Ikkinchi vazifa darsdan keyingi qisqa suhbatdir. Suhbatdan maqsad baho berish emas, darsda yuz bergan voqeani talaba bilan birga ko'rib chiqishdir. Bu vazifa bevosita rivojlantirishga xizmat qiladi. Suhbat talabaga o'z harakatini tajribali pedagog ko'zi bilan ko'rish imkonini beradi. D.Vud, J.Bruner va G.Ross tavsiflagan yordam turiga ko'ra, o'rganuvchi hali eplay olmaydigan ishni dastlab tajribali kishi bajaradi va qolgan qismida unga yo'l ko'rsatadi [4]. Darsdan keyingi suhbatda sinf o'qituvchisi ham shunday yordam berishi mumkin.

Uchinchi vazifa alohida tashkil etilmaydi, biroq talabaga ta'sir qilishi mumkin. Talaba amaliyot davomida sinf o'qituvchisining bolalar va ota-onalar bilan muomalasini har kuni kuzatadi va undan kasbiy o'rnak oladi. A.Klark va hamkasblari ham amaliyot namunasini ko'rsatishni sinf o'qituvchisi ishtirokining alohida yo'nalishi sifatida ajratgan [1]. Shu sababli talabani biriktirishda sinf o'qituvchisining tajribasi va o'quvchilar bilan munosabati hisobga olinishi maqsadga muvofiq.

Bu vazifalarni tashkil etish kafedra zimmasida: amaliyotdan avval maktab rahbariyati bilan kelishuvga erishiladi. Sinf o'qituvchisiga kuzatuv varaqasining bandlari va uni to'ldirish tartibi tushuntiriladi. To'ldirilgan varaqalar kafedraga topshiriladi va tajriba-sinov ishi ma'lumotlariga qo'shiladi.

Xulosa

Modelda sinf o'qituvchisi uch vazifani bajaradi: talabaning sinfdagi xatti-harakatini kuzatadi, darsdan keyin u bilan suhbatlashadi va o'z muomalasi bilan kasbiy namuna bo'ladi. Kuzatuv natijani baholashga xizmat qiladi va o'zini baholashni tashqi baho bilan to'ldiradi, suhbat va namuna esa emotsional intellektni rivojlantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, bu vazifalarning bajarilishi maktab rahbariyatining qo'llab-quvvatlashiga va sinf o'qituvchisining ish yuklamasiga bog'liq. Kuzatuv baholari ham kuzatuvchining shaxsiy qarashidan to'liq xoli bo'lmasligi mumkin. Sinf o'qituvchisi ishtirokining samarasi tajriba-sinov ishida tekshiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Clarke A., Triggs V., Nielsen W. Cooperating teacher participation in teacher education: A review of the literature // Review of Educational Research. – 2014. – Vol. 84, № 2. – P. 163–202. – <https://doi.org/10.3102/0034654313499618>
2. Lave J., Wenger E. Situated learning: Legitimate peripheral participation. – Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
3. Gilar-Corbi R., Pozo-Rico T., Pertegal-Felices M.L., Sanchez B. Emotional intelligence training intervention among trainee teachers: a quasi-experimental study // Psicologia: Reflexão e Crítica. – 2018. – Vol. 31, № 1. – Article 33. – <https://doi.org/10.1186/s41155-018-0112-1>
4. Wood D., Bruner J.S., Ross G. The role of tutoring in problem solving // Journal of Child Psychology and Psychiatry. – 1976. – Vol. 17, № 2. – P. 89–100. – <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1976.tb00381>.